

การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติในพื้นที่เชียงใหม่ ภายใต้บริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน¹

นพชัย ฟองอิสสระ

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

อีเมล: Em_nopapchai_f@ccru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนและศึกษายุทธศาสตร์การจัดการชุมชนเพื่อพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่ส่งผลต่อชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน โดยวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการแบบ ABC Research

ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน เกิดจากปัจจัยภูมิศาสตร์ของเมือง ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองการค้าชายแดนหลักๆ ของเชียงราย เช่น แม่สาย เชียงของ ที่มีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมา และประเทศสปป.ลาว ส่งผลให้มีการส่งเสริมการค้าชายแดนโดยการกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และนำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน โดยกลุ่มแรงงานลาวจะอยู่ในภาคการบริการ เช่น ร้านค้าปลีก กลุ่มแรงงานเมียนมาจะอยู่ในลักษณะงานรายวัน

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยแรงงานข้ามชาติกับการปรับตัวชุมชน สู่พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พ.ศ. 2559

และถูกจัดสรร บริหารจัดการโดยหัวหน้ากลุ่มแรงงานเมียนมา ส่วนแรงงานชาวจีนนั้น จะอยู่เฉพาะบริเวณเรือสินค้าที่มาจากเมืองจีน ขณะที่แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนอยู่ในภาคส่วนไร้เกษตรพันธสัญญาทุนจีน เช่น สวนกล้วย อย่างไรก็ตาม แรงงานไทยในพื้นที่เลือกที่จะทำงานในพื้นที่ เพื่อไปเป็นแรงงานยังต่างประเทศ นอกจากนี้ ชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์การจัดการชุมชน ในด้าน 1. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงและการใช้แรงงานต่างด้าว 2. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับปรุงนโยบายเศรษฐกิจ และ 3. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการวางผังเมือง เพื่รองรับการเติบโตของเมืองและการดำเนินกิจกรรมเขตเศรษฐกิจพิเศษ

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ, เวียงเชียงแสน, แผนยุทธศาสตร์, เขตเศรษฐกิจพิเศษ

Transnational Labour Migration in Chiang Saen area under the Special Economic Zones

Noppachai Fongissara

School of Social Science, Chiang Rai Rajabhat University,
Chiang Rai 57100, Thailand
E-mail: Em_nopachai_f@crru.ac.th

Abstract

The research Transnational Labour Migration in Chiang Saen area under the Special Economic Zone aims 1) to explore the situation of transnational labour migration in Wiang Chiang Saen district; and 2) to study the community strategic plan for the Special Economic Zone policy on Wiang Chiang Saen district. The data are collected through qualitative research approach and ABC Research action. The results show that labor movement in the community of Wiang Chiang Saen municipality attributes to its geographical location close to the border trade cities in Chiang Rai province, such as Mae Sai, Chiang Khong, whose borders are shared with Myanmar and Lao PDR. The area has a privilege of border trade promotion in Special Economic Zones which pull transnational labour into the municipality. The Lao labour mainly works in the service sector such as grocery shop. Most of Myanmar labour, however, serves in daily construction jobs in which duties are distributed and controlled by a foreman of Myanmar labour camp. Regarding Chinese labour, they stay specifically close to the port area where Chinese cargo ships are ashore. On the one hand, the ethnic groups in Chiang Saen municipality works as farm labour under contract with Chinese investors in agriculture like banana farms. Unlike

others, most Thai labour choose to work abroad. Based on the findings, this research suggests that Wiang Chiang Saen Municipality should develop strategies for community management, which include 1) strategy on security and migrant labour employment; and 2) strategy to improve economic policy; and 3) strategy on infrastructure development and city planning to facilitate urbanization and activities in the Special Economic Zone.

Keywords: Transnational Labour, WiangChiang Saen, Strategies plan, Special Economic Zone

บทนำ

กลยุทธ์ที่สำคัญของการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อรองรับ AEC คือ พัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จากข้อมูลของธนาคารโลก (World Bank) กล่าวถึงเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้นั้นถูกดำเนินโดยรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบของการแปรรูป เพื่อการส่งออก ซึ่งดำเนินกิจกรรมการผลิตในอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้ทักษะต่ำ เช่น สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม สำหรับประเทศที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมให้มีกิจกรรมการผลิตในอุตสาหกรรมที่ใช้ทักษะแรงงานสูง หรืออุตสาหกรรมที่ใช้ทักษะสูงและมีมูลค่าเพิ่มสูงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ มาเลเซียและไต้หวัน ทำให้สามารถดึงดูดเงินลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้ทักษะสูง เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ขึ้นส่วนยานยนต์ และเคมีภัณฑ์ รวมทั้งดำเนินการกระจายสินค้าจากแหล่งผลิต (Punkong, 2014, p. 1)

สำหรับประเทศไทย การจัดตั้งเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของนิคมอุตสาหกรรมมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ส่วนเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ริเริ่มแผนตั้งแต่ พ.ศ. 2547 ส่งผลให้เกิดการผลักดันแนวคิดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2557 จากการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2557 วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2557 ภายใต้การดำเนินงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เห็นชอบให้พื้นที่ ที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดน เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ระยะแรก 5 พื้นที่ชายแดน ได้แก่ แม่สอด อรัญประเทศ ตราด มุกดาหารและสะเดา (Bureau of Strategic Planning and Development Area Office, the National Economic and

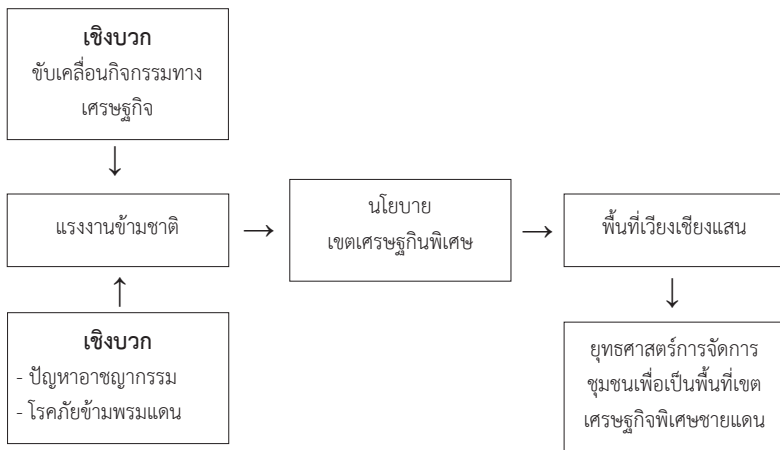
Social Development, 2016: pp. 6-7) ขณะที่จังหวัดเชียงราย ถูกประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ ระยะสอง ถือเป็นการสานต่อนโยบาย รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้มีการประกาศให้จังหวัดเชียงรายมีเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จำนวน 3 เขตอำเภอประกอบด้วยอำเภอแม่สาย อำเภอเชียงของ และโดยเฉพาะอำเภอเชียงแสน ถูกวางยุทธศาสตร์เป็นเมืองหลัก “เชียงแสนมรดกชาติ” เมืองท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และท่าเทียบเรือนานาชาติ (GMS Port City) รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางแม่น้ำโขง (One Stop Service, Chiang Rai center, 2016, p. 5) โดยสิทธิประโยชน์ที่ได้จากการเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นคือ นักลงทุน ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 10 ปีแรก ในการลงทุนกิจกรรมเป้าหมาย 13 อุตสาหกรรม ส่วน 5 ปีหลัง ได้รับการเสียภาษีประมาณครึ่งหนึ่งของภาษี หรือแม้แต่กิจการที่ไม่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) จะได้รับสิทธิประโยชน์การเสียภาษีครึ่งหนึ่ง เป็นระยะเวลา 10 ปี นอกจากนี้ ยังอนุญาตให้ผู้ประกอบการ สามารถใช้แรงงานต่างด้าวไร้ทักษะ ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Thai PBS, 2015)

จากการที่อำเภอเชียงแสนได้รับเลือกเป็นหนึ่งในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เพื่อเป็นนโยบายเร่งด่วนการกระตุ้นเศรษฐกิจ 12 พื้นที่เป้าหมาย รองรับการค้าขาย และการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน ส่งผลให้อำเภอเชียงแสน ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่และคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยนโยบายที่เอื้อและเสริมหนุน ต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่และการเข้ามาของแรงงานต่างชาติ ส่งผลให้เกิดความกังวลต่อคนในพื้นที่ และขาดความเข้าใจข้อมูลรอบด้าน ทั้งนี้จากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 ได้มีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ต่างๆ เข้ามาดำเนินการ โดยเฉพาะการสร้างท่าเรือแห่งที่ 2 และเมื่อโครงการดังกล่าวแล้วเสร็จ ส่งผลให้มีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เข้ามาเป็นแรงงานในพื้นที่ท่าเรือจำนวนมาก (Citizen Journalists ThaiPBS, 2010) แม้ว่าจะมีปัญหาจากการเคลื่อนย้ายแรงงาน

ข้ามแดนเสรี จากนโยบายขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบอย่างเห็นได้ชัด เช่น ปัญหาโรคภัยข้ามพรมแดน เนื่องจากข้อจำกัดการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของแรงงาน การละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาการค้ามนุษย์ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตประจำวันและความแตกต่างทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จนนำไปสู่ความไม่สบายใจ และกลายเป็นความวิตกกังวลต่ออนาคต ซึ่งสาเหตุหลักมาจาก การขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและประชาสังคม ในการร่วมกำหนดอนาคตจากคนในพื้นที่ ประกอบกับภาครัฐและส่วนท้องถิ่น ยังไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดการควบคุมแรงงาน จากประเทศเพื่อนบ้าน (School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University, 2015)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นของสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงาน ของชุมชนเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ในบริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เนื่องจาก พื้นที่ดังกล่าวถูกวางเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในพื้นที่ประกาศใช้ นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนระยะที่สอง ตามประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) 24 เมษายน พ.ศ. 2558 ในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ รวมทั้งศึกษายุทธศาสตร์การจัดการชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

ดังนั้น หากทำความเข้าใจในเรื่องภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น จะนำมาซึ่ง สิ่งสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจต่อการดูแลขับเคลื่อนสร้างภูมิคุ้มกันจากการพัฒนา เนื่องจากโครงการดังกล่าว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เศรษฐกิจและสังคมต่อพื้นที่ระยะยาว และเป็นการเตรียมพร้อมเป็นสู่การเป็นพลเมืองอาเซียนดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิด การศึกษาสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานของของชุมชนเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ในบริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

ในการวิจัยนี้ศึกษาบริเวณพื้นที่ตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ในการรับผิดชอบของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านเวียงเหนือ และหมู่บ้านเวียงใต้ หมู่ 3 ส่วน 6 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนนางแข็ง ชุมชนผ้าขาวป่าน ชุมชนล้านทอง ชุมชนริมโขง ชุมชนทับม่าน และชุมชนเจดีย์หลวง ซึ่งเป็นกลุ่มคน หรือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นผลมาจาก การวางแผนนโยบายเขตพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เช่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ตำบลเวียงเชียงแสน แรงงานข้ามชาติ ข้าราชการ และหน่วยงาน หรือ องค์กรที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ Program of Area-Based Collaborative Research: ABC Research ในลักษณะการนำเสนอให้ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน นำข้อมูลจากการวิจัย เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจต่อ

สถานการณ์ร่วมกัน และตัดสินใจปฏิบัติการในแนวทางที่เหมาะสมหลายๆ ฝ่ายร่วมกัน (Setthajit, 2015, p. 5) โดยดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดวิจัยรับใช้สังคม ซึ่งโจทย์วิจัยมาจากกระบวนการร่วมของคนในชุมชน และมีรูปแบบเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

Bureau of Strategic Planning and Development Area Office, the National Economic and Social Development (2016, pp. 2-3) ได้อธิบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนประเทศไทย ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน รวมทั้งเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อใช้ประโยชน์จากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยภาครัฐให้การสนับสนุนในส่วนหลักที่เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกของภาคเอกชน ดังนี้

1) ภาครัฐต้องการส่งเสริมการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์ โดยจัดหาป่าเสื่อมโทรม มีประชากรและทำกินจำนวนน้อยและไม่อยู่ในพื้นที่เอกสารสิทธิ์ นำมาจัดสรรให้หน่วยงานราชการใช้ประโยชน์ โดยให้ภาคเอกชนและนิคมอุตสาหกรรมเช่า เพื่อให้เกิดการลงทุนและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

2) บอร์ดการ 10 พื้นที่ชายแดนที่ถูกประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบด้วย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ได้แก่ ตาก มุกดาหาร สงขลา สระแก้วและตราด ให้เริ่มดำเนินการในปี 2558

ระยะที่ 2 ได้แก่ หนองคาย นารายวาส เชียงราย นครพนมและกาญจนบุรี เริ่มดำเนินการในปี 2559 ดังรายละเอียดใน ภาพที่ 2

3) มาตรการสนับสนุนด้านแรงงาน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ให้มีระบบประสิทธิภาพ โดยอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าว (ลาว กัมพูชาและเมียนมา) ในลักษณะไปเช้า-เย็นกลับ เพื่อลดปัญหาการเข้ามาในพื้นที่ส่วนกลาง

ในภาพรวมของการดำเนินงานพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนนั้น จะเน้นความสำคัญของเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ในฐานะยุทธศาสตร์สำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยกับภูมิภาคอาเซียน (Laungarramsri, 2018, p. 241)

จังหวัดเชียงรายถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ 2 เนื่องจาก ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่แนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้ (North - South Economic Corridor) โดยทางเหนือสามารถเชื่อมโยงบกกับจินตอนใต้ (มณฑลยูนนานและกวางสี) ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเส้นทางบกสามารถเดินทางไป 2 เส้นทาง คือ ถนน R3A ผ่านด่านเชียงของ และสปป.ลาว ขณะที่เส้นทาง R3B จะผ่านด่านแม่สาย และเมียนมา ส่วนเส้นทางน้ำนั้น อาศัยเส้นทางแม่น้ำโขงผ่านท่าเรือเชียงแสน นอกจากนี้ สามารถเชื่อมโยงลงมาได้สู่ท่าเรือแหลมฉบัง เพื่อการส่งออกทางทะเลไปยังภูมิภาคอื่นๆ

โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย ได้เริ่มดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2559 โดยคัดเลือก 3 พื้นที่อำเภอ แม่สาย เชียงของ และเชียงแสน ภายใต้การส่งเสริมของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) 13 กลุ่มกิจกรรมเป้าหมาย แต่จังหวัดเชียงรายคัดเลือกกลุ่มกิจกรรม มา 10 กลุ่ม ที่สอดคล้องต่อบริบทจังหวัด ประกอบด้วย รายละเอียดดังนี้ 1. อุตสาหกรรมเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง 2. อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนัง 3. อุตสาหกรรมผลผลิตเครื่องเรือน 4. อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 5. การผลิตเครื่องมือแพทย์ 6. การผลิตพลาสติก 7. การผลิตยา 8. กิจการโลจิสติกส์ 9. นิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรม และ 10. กิจการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ภายในพื้นที่ยังถูกวางแผนยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป พื้นที่แม่สายถูกวางแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นศูนย์การค้าและการเงินเชียงแสนถูกยุทธศาสตร์ศูนย์ท่องเที่ยว

เชิงคุณภาพและทำเทียบเรือสินค้านานาชาติ และเชิงของถูกวางยุทธศาสตร์ศูนย์
โลจิสติกส์ อุตสาหกรรมเชิงนิเวศและการแปรรูปสินค้าเกษตร ดังรายละเอียดใน
ภาพที่ 1

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย

ประตูการค้าและศูนย์กลางโลจิสติกส์ เชื่อมโยงสู่ภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

โดดเด่นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ ประชาชนอยู่ดีมีสุข

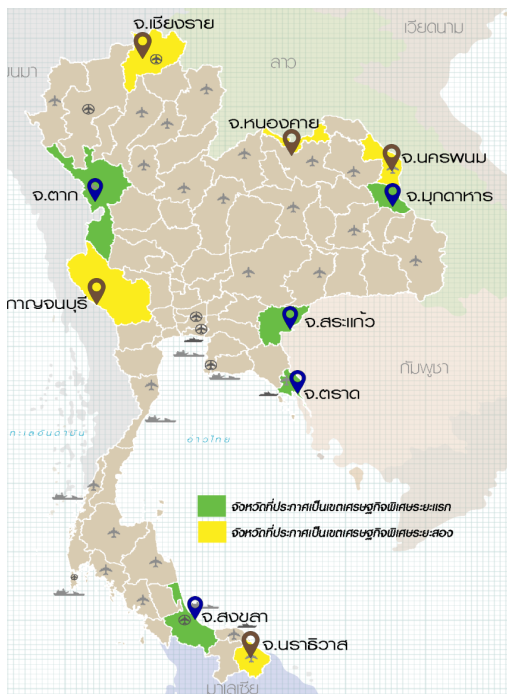
แม่สาย ศูนย์การค้าและการเงิน	เชียงแสน ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและ ทำเทียบเรือนานาชาติ	เชียงของ ศูนย์โลจิสติกส์ อุตสาหกรรม เชิงนิเวศและการแปรรูป สินค้าเกษตร
- ศูนย์การค้าและการแสดงสินค้า - ศูนย์ซื้อขายการค้า การลงทุน - ศูนย์กลางการบริการทางการเงิน - ศูนย์กลางการค้าสินค้าเกษตร	- ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว - ศูนย์แสดงสินค้าและวัฒนธรรม - ท่าเทียบเรือท่องเที่ยวและสินค้า - ศูนย์บริการสุขภาพ/ศูนย์การแพทย์ - ศูนย์การค้าสินค้านานาชาติ	- ศูนย์กระจายสินค้าและคลังสินค้า - ศูนย์ขนส่งมวลชน - การแปรรูปสินค้าเกษตร - ศูนย์โลจิสติกส์และการขนส่ง - การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย

ที่มา: The Division of Strategic Planning and Development, Chiang Rai Office (2018)

อย่างไรก็ตาม Laungarramsri (2018, pp. 241-242) ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาที่ล่าช้า จากการกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษ 10 พื้นที่ชายแดน ซึ่งหลายแห่งไม่ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หรือมีภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อการค้าและการคมนาคมที่พัฒนาแล้ว และสวนทางกับประสบการณ์ความสำเร็จของเขตเศรษฐกิจในพื้นที่อื่นๆ ของต่างประเทศ ซึ่งมักเกิดจากการตั้งเขตเศรษฐกิจที่ใกล้กับเมืองและศูนย์กลางของการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการค้า อันเป็นแรงจูงใจในด้านของการลงทุน แม้สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะเน้นความสำคัญของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ในฐานะยุทธศาสตร์สำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับภูมิภาคอาเซียน หากแต่ในทางปฏิบัติ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่ดำเนินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2558 กลับไม่ประสบความสำเร็จนัก เช่น มุกดาหาร (พื้นที่ติดกับชายแดนลาว)

และสระแก้ว (พื้นที่ติดกับชายแดนกัมพูชา) ตามคำอธิบายภาพที่ 2 ซึ่งแทบไม่มีนักลงทุนเข้ามาสนใจลงทุน เนื่องจาก ความผันผวนทางการเมืองและความไร้เสถียรภาพของรัฐ ส่งผลต่อความไม่ต่อเนื่องทางเศรษฐกิจและการลงทุน ซึ่งตลอดเวลาของนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้รัฐบาลทหาร ประเด็นทางการเมืองได้กลายเป็นเป้าหมายที่สำคัญและทำให้ชายแดนกลายเป็นพื้นที่ที่ถูกให้ความสำคัญทางการเมือง โดยเฉพาะการควบคุมแรงงานข้ามชาติ และได้กลายเป็นฐานปัจจัยหลักที่รัฐบาลใช้ในการสร้างแรงจูงใจนักลงทุน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นความพยายามผนวกรวมเป้าหมายทางเศรษฐกิจและเป้าหมายทางการเมืองไว้ด้วยกัน

สี่เขียว ระยะที่ 1 ตาก มุกดาหาร สงขลา สระแก้วและตราด ดำเนินการในปี 2558

สี่เหลือง ระยะที่ 2 หนองคาย นราธิวาส เชียงราย นครพนมและกาฬจนบุรี ดำเนินการ ในปี 2559

ภาพที่ 2 เขตเศรษฐกิจพิเศษประเทศไทย

ที่มา: Thailand's Board of Investment, 2015 cited in Lertdhamtewe and others, 2018, p. 33

อย่างไรก็ตาม บทเรียนจากประเทศที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาเป็นเวลานาน เช่น จีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ต่างชี้ให้เห็นว่าการใช้แรงงานเข้มข้นในอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน เป็นข้อได้เปรียบที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมยุคแรกเริ่มและตกสมัย สำหรับอุตสาหกรรมในปัจจุบันที่นานาประเทศ ต่างสร้างข้อได้เปรียบใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นผ่านการเน้นปัจจัยแรงงานข้ามชาติที่มีลักษณะต่ำในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งได้สะท้อนความลักลั่นและขัดกัน ในด้านนโยบายที่ตั้งเป้าหมายในการมุ่งสู่การพัฒนาเชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยีระดับสูง (Ibid, 2018, p. 242)

จากการศึกษาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ต่อการจัดการแรงงานข้ามชาติในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ของ Duangamphi (2012) พบว่าสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติในพื้นที่นั้น เกิดจากปัจจัยจากพื้นที่ต้นทางและปลายทาง กล่าวคือ (1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยทางการเมืองในเมียนมา ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นทาง ส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยและประชาชนชาวเมียนมา ลักลอบเดินทางเข้าเมืองมายังประเทศไทย (2) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยด้านแรงงานของพื้นที่ต้นทางประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ ทั้งยังเป็นการยากแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่างๆ ที่จะควบคุม สกัดกันและป้องกัน ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าว เป็นทำเลเอื้อต่อการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมชายแดน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายโรงงาน อุตสาหกรรม

จากพื้นที่ชั้นในมายังพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด ซึ่งมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wattanakorn (2013) ในการศึกษาผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศสมาชิกในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย ซึ่งได้กล่าวถึงตำแหน่งงานว่างและค่าแรงขั้นต่ำในประเทศไทย เมื่อเกิดการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเกิดขึ้นนั้น เป็นปัจจัยที่คาดว่าจะเป็แรงดึงดูดให้กลุ่มแรงงาน 3 สัญชาติหลัก คือ เมียนมา กัมพูชา และ สปป.ลาว เข้ามาทำงานในประเทศไทย นอกจากนี้ เมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศสมาชิกในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพิ่มขึ้น ทำให้ ผลผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้นและส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากความต้องการแรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบการไทยยังมีอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่นโยบายรัฐกลับสวนทาง จากนโยบายจำกัดจำนวนแรงงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ตามคำอธิบายของ Rodunal (2008) ซึ่งได้ทำการศึกษาชีวิตแรงงานข้ามชาติในชุมชนไทย: กรณีศึกษาแรงงานสัญชาติพม่าในชุมชนตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ดังนั้น รัฐบาลและชุมชนควรเปิดใจยอมรับแรงงานนั้น ซึ่งได้ช่วยขับเคลื่อนให้ระบบเศรษฐกิจไทยและชุมชน นอกจากนี้ ในการแก้ไขปัญหาควรรับฟังปัญหาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติ ตลอดจนส่งเสริมให้ภาคธุรกิจที่ใช้แรงงานต่างด้าว มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องประเด็นสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมให้ภาคธุรกิจดังกล่าวปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติอย่างเป็นธรรมตามกรอบกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

สถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยมาจากทางด้านภูมิศาสตร์อยู่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้เมืองเชียงแสนยังถูกวางยุทธศาสตร์เป็นเมืองท่าเรือและมีการคมนาคมทางแม่น้ำโขง ส่งผลให้มีความต้องการทางด้านแรงงาน เกิดการจ้างงานและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่นั้น เป็นไปตามแนวคิดปัจจัยผลักดันและ

ดึงดูด Sang kaman et al. (2012) กล่าวคือ ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) เป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นออกจากถิ่นที่อยู่เดิมออกไปทำงานในท้องถิ่นใหม่ และปัจจัยดึงดูดคือปัจจัยที่อยู่ภายนอกภูมิลำเนาของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งมีผลให้ผู้ย้ายถิ่นเกิดความสนใจ และได้รับแรงดึงดูดให้ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในท้องถิ่นใหม่

โดยรูปแบบแนวคิดทฤษฎีข้างต้น ยังสอดคล้องต่อ การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการอพยพแรงงานที่ผ่านมาของ Duangamphi (2012) ซึ่งได้อธิบายรูปแบบการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ ในลักษณะ 3 ปัจจัย (1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยทางการเมืองในของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นทาง ส่งผลให้มีการลักลอบเดินทางเข้าเมืองมายังประเทศไทย (2) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านแรงงานของพื้นที่ต้นทางประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ ทั้งยังเป็นการยากแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่างๆ ที่จะควบคุม สกัดกั้นและป้องกัน ประกอบกับพื้นที่ปลายทางของไทย ได้รับการสนับสนุนการจัดตั้ง อุตสาหกรรมเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายโรงงานอุตสาหกรรมและทุนในพื้นที่ชายแดน และ (3) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจทำให้แรงงานในพื้นที่ขาดแคลน ดังนั้น ควรมีแนวนโยบายสร้างแรงจูงใจให้แรงงานทำงานในพื้นที่

ขณะที่แรงงานจีน เข้ามาทำงานในพื้นที่เชียงแสนและอาศัยอยู่บนเรือสินค้า ซึ่งเรือแต่ละลำ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกคอยให้บริการอาศัยอยู่บนเรือสินค้า โดยได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากรัฐบาลจีน ให้ออกมาทำงานนอกประเทศ กลุ่มแรงงานลาวเข้ามาทำงานในพื้นที่เชียงแสนด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเชียงแสนเป็นเมืองท่าและได้รับการส่งเสริมเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จึงมีลักษณะต้องการใช้แรงงานจำนวนมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า แรงงานลาวส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างในภาคธุรกิจบริการ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร หรือ ร้านขายปลีกทั่วไป เพราะในอดีตการพัฒนา

ในฝั่งลาวยังคงมีข้อจำกัด การเข้ามาทำงานในพื้นที่เชียงแสน จึงเปรียบเสมือนการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตามการศึกษาของ Wattanakorn (2013)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านประชาคมเศรษฐกิจ ขององค์การอาเซียน และการส่งเสริมการเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เป็นผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุน และการใช้แรงงานไร้ทักษะในพื้นที่เชียงแสน สถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่เชียงแสนยังคงพึ่งพิงแรงงานไร้ทักษะ จึงเป็นผลให้แรงงานในพื้นที่ขาดแรงจูงใจในการทำงานและนิยมไปเป็นแรงงานในต่างประเทศ ดังนั้น ภาครัฐและเอกชน ควรเพิ่มความมีประสิทธิภาพในการผลิตของอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการใช้แรงงานกลุ่มที่มีทักษะ มาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ส่งผลให้เพิ่มขึ้นและเกิดการถ่ายทอดทักษะให้กับแรงงานไทย นำมาซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตามการศึกษา ของ Jangkhum (2012); Duangamphi (2012)

นอกจากนี้ แรงงานไร้ทักษะในพื้นที่ต่างมีสถานะไร้สิทธิในการต่อรอง ต้องเผชิญกับทำงานในสภาวะเสี่ยงต่อคุณภาพชีวิต เช่น การเป็นลูกจ้างในสวนเช่าจากทุนจีน โดยการเป็นลูกจ้างดังกล่าวนี้ มีกำหนดการจ้างงานที่มีระยะเวลาที่แน่นอน ไม่เกิน 2 ปีและใช้สารเคมีในการเพาะปลูกผลผลิต เป็นอันตรายต่อคุณภาพชีวิตแรงงาน ทั้งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เนื่องจากการถูกมองเป็นคนขายขอบ จึงนำมาซึ่งการถูกข่มขู่รับสภาพขายขอบของแรงงาน นำมาซึ่งการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิแรงงาน ซึ่งเป็นไปตามการอธิบายในงานศึกษาของ Rodunal (2008)

ปัจจุบัน สิ่งที่ชุมชนกำลังเผชิญจากการเกิดขึ้น ของโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน คือ การที่ภูมิทัศน์ชายแดนกำลังถูกเปลี่ยนแปลงไปรับใช้กฎเกณฑ์แบบใหม่ คือ การเข้ามาทำงานของชาวจีนที่เพิ่มขึ้น และกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องและกำหนดบทบาทชายแดนใหม่ โดยเฉพาะบทบาทนายทุน ในเชิงการครอบงำเศรษฐกิจท้องถิ่น ภายใต้รูปแบบธุรกิจในลักษณะตัวแทน (Nominee) ด้วยการแต่งงานกับคนในท้องถิ่นและทำธุรกิจค้าขายแข่งกับคนในพื้นที่ เช่น ธุรกิจการ

ขนส่งทางเรือ ตัวแทนผู้นำเข้าส่งออก (Shipping) และค้าขาย สาเหตุที่นักลงทุนจีนได้เปรียบการค้านั้น เนื่องจากมีทุนและเครือข่ายกับทางเมืองจีน ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่ ต้องเผชิญกับการเจรจาต่อรองด้วยตนเองต่อบริษัทจีน ประกอบกับการเตรียมการรับมือของภาครัฐและกระบวนการทางกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมนั้น ไม่ได้ช่วยให้ชาวบ้านได้รับค่าตอบแทนในระดับที่เหมาะสม จึงเป็นผลให้ชาวบ้านในพื้นที่อยู่ในสถานะเสียเปรียบ ซึ่งการศึกษาของ Sengchanh (2013) ได้ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ดังนั้น ตัวแปรที่จะทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับแรงงานข้ามชาติ คือ การเปิดใจ ลดมุมมองการมองเป็นคนอื่น หรือคนขายขอบ กล่าวคือ ชุมชนควรเปิดพื้นที่ของกลุ่มแรงงานข้ามชาติในชุมชน เช่น การทำกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมร่วมกับคนในชุมชน การให้ความร่วมมือของแรงงานกับคนในชุมชน หรือการปฏิบัติตามกฎของชุมชนไม่สร้างปัญหา เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดพหุสังคมวัฒนธรรมของ Hongskailers (2007) ความเป็นไปได้ที่คนต่างเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ความคิดทางการเมือง ฯลฯ จะอยู่ร่วมกันด้วยสันติในสังคมนั้น เสมือนสวนดอกไม้ที่ประกอบด้วยดอกไม้หลากสีนานาพรรณ ซึ่งถือเป็นลักษณะของสังคมพหุนิยมที่เป็นประชาธิปไตย ขณะที่ Ganjanapan (2017) ต่างเชื่อว่าเราสามารถอยู่ร่วมกันได้ในพหุสังคม หากเรามีการเปิดพื้นที่ให้แก่กลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์แตกต่างสร้างตัวตนของพวกเขาขึ้นมา

จากลักษณะภูมิศาสตร์และที่ตั้งของอำเภอเชียงแสน ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองการค้าชายแดนหลักๆ ของจังหวัดเชียงราย คือ แม่สายมีศักยภาพด้านตลาดการค้าชายแดนและเชียงของ เมืองเปลี่ยนถ่ายสินค้า โดยแต่ละที่มีจุดเด่นของการค้าที่ต่างกัน ขณะที่อำเภอเชียงแสน ถูกวางยุทธศาสตร์เป็นเมืองท่าเรือ การคมนาคมเส้นทางน้ำ เพื่อรองรับการคมนาคมบริเวณแม่น้ำโขงตอนบน นอกจากนี้ ยังมีบริบทปัจจัยด้านการพัฒนาต่างๆ ที่ส่งเสริมให้อำเภอเชียงแสน มีการขยายตัวด้านการค้าขาย โดยเฉพาะด้านการเดินเรือ อาทิ คณะกรรมการบริหารแม่น้ำโขง (MRC) กรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยม

เศรษฐกิจและอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ส่งผลให้มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนา โดยจะเห็นได้จากการสร้างถนนสี่ช่องทางจราจร หรือ การสร้างท่าเรือแห่งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2555 (Suranath Srichok, 2015: Interview) ทำให้การค้าในพื้นที่อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงของตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา พื้นที่เหล่านี้ได้ถูกพัฒนาเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม มีการเติบโตด้านการค้าและมีศักยภาพทางด้านส่งออก และได้ดูแลการค้าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการส่งเสริมการค้าชายแดนเกิดขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Ketsada Sangkhakorn, 2016: Interview)

ภาพที่ 3 เรือสินค้าจีนที่เข้ามาในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน

บริบทพื้นที่ข้างต้น เอื้ออำนวยให้เกิดการจ้างงาน จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดสถานการณ์เชิงบวกต่อผู้ประกอบการ โดยเฉพาะโครงสร้างของเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีลักษณะที่ยืดหยุ่นให้ผู้ประกอบการสามารถใช้แรงงานได้อย่างเข้มข้นและเป็นประโยชน์ต่อภาคธุรกิจ ด้านการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ต่อลักษณะงานที่คนไทยไม่นิยมทำประเภท 3 D คือ งานสกปรก (Dirty job) งานยาก (Difficult job) และงานอันตราย (Dangerous job) ปรับใช้กับแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาในพื้นที่ที่สามารถเดินทางมาเข้ากลับเย็นได้อย่างสะดวก ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายเสรีมากขึ้น (Somrom Monkongkaew, 2015: Interview) ขณะที่แรงงานไร้ทักษะไทยนั้น จะนิยมไปทำงานต่างประเทศ เช่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ซึ่งจะอยู่ในภาคแรงงานเกษตรในไร่่อ่งุ่น หรือ ไร่อสตอเบอร์รี่ โดยแรงงานกลุ่มนี้ผู้ประกอบการบางส่วน มีความเห็นว่าเป็นกลุ่ม แรงงานไม่ค่อยขยันและมีการประท้วงเรียกร้องการขึ้นค่าแรงอยู่บ่อยครั้ง เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานของแรงงานข้ามชาติ (2014: Focus group)

“แรงงานส่วนใหญ่จะเป็นชาวเมียนมา เพราะสามารถทำงานหนักได้
แบกกระสอบเมล็ดทานตะวัน กระสอบกระเทียม ถือเป็นงานที่หนัก”

Ketsada Sangkhakorn, 2016: Interview

การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเชียงแสน สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลักๆ

1) กลุ่มแรงงานจีน ถือเป็นกลุ่มแรงงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เชียงแสน จากเรือบรรทุกสินค้าจีนที่เข้ามาส่งสินค้าในพื้นที่เชียงแสน โดยส่วนใหญ่กลุ่มแรงงานเหล่านี้ จะอาศัยอยู่บนเรือสินค้า ซึ่งเรือแต่ละลำจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการ โดยระยะเวลาการอาศัยบนเรือ อาจมากกว่า 1-2 เดือน เพื่อรอเรือสินค้าขากลับไป

ยังประเทศจีน เช่น สิ้นค้ารถยนต์ ส่งออกปศุสัตว์ เช่น หมู วัว ควาย เป็นต้น

“การเป็นอยู่ของแรงงานจีนค่อนข้างดี เนื่องจากมีบริการ มีแม่บ้านใน
เรือดูละ รัฐบาลจีนเขาดูแลดี มีบส่งเสริมและสนับสนุน พวกเขาจึง
สามารถอยู่เชียงแสนได้ค่อนข้างนาน”

Ari Pringyanden, 2014: Interview

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่บริเวณพื้นที่เชียงแสนส่วนใหญ่จะเป็น
ชาวจีน เข้ามาทำธุรกิจในลักษณะใช้ชื่อแทน (Nominee) ด้วยการแต่งงานกับคนใน
ท้องถิ่นและทำธุรกิจค้าขายแข่งกับคนในพื้นที่ เช่น ธุรกิจการขนส่งทางเรือ ตัวแทน
ผู้นำเข้าส่งออก (Shipping) และค้าขาย สาเหตุที่นักลงทุนจีนได้เปรียบการค้านั้น
เนื่องจากมีทุนและเครือข่ายกับทางเมืองจีน

2) กลุ่มแรงงานลาว จะเข้าทำงานในพื้นที่เชียงแสน เนื่องจากมีพื้นที่ชายแดน
ติดกัน ประกอบกับเชียงแสนเป็นเมืองท่า จึงมีลักษณะต้องการใช้แรงงานจำนวนมาก
มากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ กระนั้น แรงงานลาวส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างในภาค
ธุรกิจบริการ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร หรือ ร้านขายปลีกทั่วไป เพราะในอดีตการ
พัฒนาในฝั่งลาวยังคงมีข้อจำกัด การเข้ามาทำงานในพื้นที่เชียงแสน จึงเปรียบเสมือน
การแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ พฤติกรรมแรงงานกลุ่มนี้ มีลักษณะชอบทำงาน
สบายและมีค่าจ้างรายเดือนที่แน่นอน ปัจจุบันแรงงานชาวลาวบางส่วน เลือกที่จะ
ทำงานในประเทศ เนื่องจากประเทศลาวเปิดรับทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะทุน
จากจีน ซึ่งเข้าไปมีบทบาทอย่างมากในลาว และต้องการแรงงานจำนวนมากในการ
ขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวยังไม่ส่งผล
กระทบมาก เนื่องจากผู้ประกอบการในพื้นที่ใช้แรงงานเมียนมาทดแทนแรงงานที่
หายไป

3) กลุ่มแรงงานเมียนมา การเข้ามาของแรงงานกลุ่มนี้ เนื่องจากในอดีตประเทศประสบปัญหาทางการเมืองและความขัดแย้งทางกลุ่มชาติพันธุ์บางพื้นที่ สถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้แรงงานกลุ่มนี้ต้องอพยพเข้ามาหางานทำในพื้นที่เชียงใหม่ในกลุ่มงานประเภทรับจ้างทั่วไปและงานใช้แรงงาน ยก แบก หาม โดยแรงงานกลุ่มนี้ มีความขยันในการทำงาน แต่ยังคงมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจนายจ้างและเปลี่ยนนายจ้างบ่อย ซบออยู่กันเป็นกลุ่ม มีลักษณะเชื่อฟังหัวหน้าคนงานเป็นอย่างมากและมีค่าแรงถูก อย่างไรก็ตาม ช่วงระยะหลังมานี้ กลุ่มแรงงานเมียนมาเริ่มมีการเรียกร้องมากขึ้น เช่น ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท หรือ หากทำงานให้นายจ้าง ต้องมีรถจักรยานยนต์จำนวน 1 คัน สำหรับแรงงานกลุ่มนี้ สามารถยืมใช้ไปซื้อของอุปโภคและบริโภคภายในชุมชน สาเหตุที่แรงงานกลุ่มนี้สามารถต่อรองต่อนายจ้างได้ เนื่องจากพวกเขาสามารถทำงานในกลุ่มที่คนไทยไม่ทำ คือ สกปรก มีความเสี่ยงและอันตราย (Operators in Chiang Saen are, 2014: interview) นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มแรงงานชาติพันธุ์ในพื้นที่ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า และกลุ่มชาติพันธุ์ ปกาเกอะญอ มักจะทำงานในสวนเช่าทุนจีน ประเภทสวนปลูกกล้วย อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของระดับการศึกษาและข้อจำกัดสถานะของบัตรประชาชน เช่น บัตรประชาชนหัวเลขศูนย์ ทำให้กลายเป็นสถานะคนไร้รัฐ เป็นผลให้ไม่สามารถเดินทางออกนอกเขตควบคุมพื้นที่ภายในจังหวัด นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพสงวนไว้ให้เฉพาะคนสัญชาติไทย โดยแรงงานกลุ่มนี้ จะมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการจ้าง ซึ่งจะมีระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี และใช้สารเคมีปริมาณในการเพาะปลูก ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ โดยเฉพาะดินและแหล่งน้ำ รวมทั้งสุขภาพของแรงงาน (2015: Focus group)

“สถานการณ์ถูกบีบให้เลือกใช้แรงงานเพื่อนบ้าน การเรียกร้องของคนไทยเกินศักยภาพค่าแรง”

Government officials, 2015: interview

ดังนั้น การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ เช่น แรงงานเมียนมาและลาว ได้ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จากความต้องการการบริโภคสินค้าขึ้น พื้นฐานภายในพื้นที่และขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่กระนั้น การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ ได้สร้างผลกระทบทางด้านสังคม ต่อพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน คือ ปัญหาความมั่นคง ยาเสพติด โรคติดต่อ รวมถึงทุนข้ามชาติ โดยเฉพาะทุนจีน ที่เข้ามาสร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ แต่ปัญหาเหล่านี้สามารถบริหารจัดการได้ หากภาครัฐมีมาตรการรองรับและแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน

ยุทธศาสตร์การจัดการชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

พื้นที่ชายแดนเวียงเชียงแสน ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพและเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เนื่องจากเป็นพื้นที่ในการพัฒนาและมีการเตรียมความพร้อมของพื้นที่มาแล้วในระดับหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การเป็นประตูการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ต่างหันมาให้ความสำคัญกับการเปิดประเทศและต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองมากขึ้น (Daoruang, 2002) โดยรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อประเทศและประชาชนในพื้นที่ชายแดน รวมถึงความพร้อมและศักยภาพของพื้นที่ข้างเคียงมาประกอบการพิจารณาด้วย เนื่องจากพื้นที่ข้างเคียงต้องสามารถทำหน้าที่สนับสนุนให้เขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นผลให้ภาครัฐออกมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎระเบียบและนโยบายภาษีที่เอื้อประโยชน์และช่วยลดต้นทุนสินค้าที่จะส่งออกให้สามารถสู้กับตลาดโลกได้ และการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ เช่น ศูนย์บริการและส่งเสริมการลงทุนที่ให้บริการแบบครบวงจร หรือ One Stop Services ที่มีอำนาจ

ในการตัดสินใจสั่งการและอนุมัติแผนการดำเนินงานได้ นอกจากนี้ ควรมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานของคนในท้องถิ่นและช่วยเพิ่มทั้งผลผลิตและประสิทธิภาพการผลิต อย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

โดยการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีแนวทาง ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงและการใช้แรงงานต่างด้าว

ควรจัดทำเป็นรายงานฉบับย่อพร้อมระบุประเภท จำนวน สัดส่วน ระยะเวลา พื้นที่อยู่อาศัย และอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของการใช้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการในพื้นที่เข้าใจ และเสนอให้ประกาศงดเว้นเฉพาะในพื้นที่เขตประกอบการชั้นในที่อยู่ในตัวเมือง โดยมอบให้ตำรวจในพื้นที่ดูแล

2. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับปรุงนโยบายเศรษฐกิจ

ควรมีการศึกษารายละเอียดและปรับปรุงกฎระเบียบ หรือ สิทธิประโยชน์ด้านต่างๆ กำหนดให้แล้วเสร็จ และสามารถดำเนินการ ภายในระยะที่ 2 ของการดำเนินการนโยบาย เขตเศรษฐกิจพิเศษ ในปี พ.ศ. 2559 โดยเฉพาะการจัดตั้ง One Stop Services เป็นโครงการนำร่องทั้งบริเวณชายแดนและเขตนิคมอุตสาหกรรม

3. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการวางผังเมือง

ควรจัดระบบการพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้ที่ดินตามหลักผังเมืองและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ดำเนินการแก้ไขปัญหาและจัดเตรียมเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน ปรับปรุงพื้นที่พัฒนาการค้าการท่องเที่ยว

อาจกล่าวได้ว่า เมืองเชียงแสนมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะการเป็นเมืองพาณิชย์กรรม เมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เมืองการค้าชายแดนและพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในภาคเหนือตอนบน เนื่องจากความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้ง การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของความร่วมมือทางเศรษฐกิจใน

ระดับ อนุภูมิภาคในกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและหกเหลี่ยมเศรษฐกิจเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ ยังมีนโยบายภาครัฐที่สนับสนุนเศรษฐกิจของเมืองให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ปัจจุบันดังกล่าว จึงทำให้เมืองเชียงแสนได้รับการสนับสนุนในเรื่องการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการทำการค้ากับประเทศจีนตอนใต้ ซึ่งท่าเรือเชียงแสน ถือเป็นท่าเรือที่ใช้ติดต่อขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขงที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวในอัตราสูงมากขึ้นต่อไปในอนาคต

แนวทางการจัดการชุมชน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน 1. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงและการใช้แรงงานต่างด้าว 2. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับปรุงนโยบายเศรษฐกิจ และ 3. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการวางผังเมือง เพื่อรองรับการเติบโตของเมืองและการดำเนินกิจกรรมเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น สอดคล้องต่อการศึกษา ของ Prasunin (2017) ได้อธิบายถึง ความสำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชุมชน ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาในระดับฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การแข่งขันและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่อไป นอกจากนี้ Duangamphi (2012) ได้อธิบายข้อดี ของการวางแผนการจัดการแรงงานข้ามชาติในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ส่งเสริมให้มีการขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรม จากการย้ายฐานการผลิตอุตสาหกรรมการลงทุนไปยังประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของพื้นที่เชียงแสนนั้น ถูกกำหนดพื้นที่ที่สามารถใช้แรงงานไร้ทักษะ จากประเทศเพื่อนบ้านในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจาก กระจายความเจริญไปสู่พื้นที่ต่างๆ ไม่ให้เกิดการกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยเฉพาะพื้นที่ส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) ตามคำอธิบายการศึกษาของ Chalamwong et al. (2016)

อย่างไรก็ดี ปัญหาการจัดการแรงงานที่ชุมชนเวียงเชียงแสนกำลังเผชิญอยู่นั้น ทุกภาคส่วนต้องประสานความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติและ

ร่วมกันเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้เกิดความอยู่รอดท่ามกลางปัญหาจากการพัฒนา เนื่องจาก การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศสมาชิกในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมายังประเทศไทยนั้น มีลักษณะความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ กล่าวคือเมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศสมาชิกในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพิ่มขึ้น ส่งผลทำให้ผลผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้นและส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตามคำอธิบาย ของ Wattanakorn (2013) และของ Yarnasarn (2010) ในการศึกษา ผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศสมาชิกในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย

อย่างไรก็ตาม Laungarramsri (2018) ได้ตั้งข้อเสนอดังความย้อนแย้งของนโยบายส่งเสริมการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากแนวทางการใช้แรงงานเข้มข้นในอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานนั้น ถือเป็นข้อได้เปรียบที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมยุคแรกเริ่มและตกสมัย ขณะที่อุตสาหกรรมในปัจจุบัน ที่นานาประเทศ ต่างสร้างข้อได้เปรียบใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น ผ่านการเน้นปัจจัยแรงงานข้ามชาติที่มีลักษณะต่ำในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้สะท้อนความถักถักและขัดกัน ในทางนโยบายที่ตั้งเป้าหมายในการมุ่งสู่การพัฒนาเชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยีระดับสูง นอกจากนี้ กรณีการรับมือต่อทุนข้ามชาติที่กำลังเข้ามาในพื้นที่ ของภาครัฐหรือชุมชน หากยังไม่มีมาตรการหรือแนวทางที่ดีพอ ในอนาคตอันใกล้ ชุมชนอาจตกในสภาวะเสียเปรียบ ซึ่งสอดคล้องต่อการศึกษาของ Sengchanh (2013) ในการอธิบายการพัฒนาชายแดน การอพยพโยกย้ายและการปรับตัวในเขตเศรษฐกิจพิเศษ กรณีศึกษาหมู่บ้านกว๊าน เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว โดยอธิบาย การเกิดขึ้นของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้เปลี่ยนเขตต้นผึ้งให้กลายเป็นพื้นที่รับใช้ทุนข้ามชาติ จากเดิมที่เป็นเพียงพื้นที่ชายแดนชนบท เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เป็นพื้นที่ครึ่งยังชีพและครึ่งค้าขายข้ามแม่น้ำ ปัจจุบันถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว จากทุนเงินภายใต้นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ ส่งผลให้ชายแดนชนบท ซึ่งแต่เดิมได้กลายเป็น

ชายแดนท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจและไม่มีศูนย์กลางที่เป็นเกษตรกรอีกต่อไป ภูมิทัศน์ชายแดน จึงถูกเปลี่ยนแปลงไปรับใช้กฎเกณฑ์แบบใหม่ เกิดรูปแบบ ให้ชาวจีนเข้ามาทำงานและกลายเป็นผู้ที่มิชอบมาเกี่ยวข้องกับชายแดนใหม่ คือ ชาวจีนนักท่องเที่ยวชาวจีน นักท่องเที่ยวจากไทย รวมทั้ง สปป.ลาว เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจากเดิมเป็นชาวบ้านภายในท้องถิ่นเป็นผู้มิชอบมา ต่อมาได้กลายเป็นแรงงานสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่เชียงแสน ปัจจุบันกำลังถูกคุกคามจากการเคลื่อนย้ายทุนเสรีข้ามชาติ โดยเฉพาะการเข้ามาของผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในพื้นที่เชียงแสน โดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งเข้ามาทำธุรกิจในลักษณะตัวแทน (Nominee) ด้วยการแต่งงานกับคนในท้องถิ่นและทำธุรกิจค้าขายแข่งกับคนในพื้นที่ ประกอบกับมีทุนและเครือข่ายกับทางเมืองจันทบุรีให้การสนับสนุน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน เกิดจากปัจจัยภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองการค้าชายแดนหลักๆ ของเชียงราย เช่น แม่สาย เชียงของ ซึ่งมีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมา และประเทศ สปป.ลาว ส่งผลให้มีการส่งเสริมการค้าชายแดนโดยการกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ในฐานยุทธศาสตร์สำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยกับภูมิภาคอาเซียน ผ่านมาตรการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ในด้านสิทธิประโยชน์ ทั้งการยกเว้นภาษีเงินได้ การยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักรและวัตถุดิบ รวมทั้งการอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเหล่านี้ นำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

อย่างไรก็ดี ตัวแปรที่จะทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับแรงงานข้ามชาติ คือ การเปิดใจ ลดมุมมองการมองบุคคลอื่นเป็นคนชายขอบ กล่าวคือ ชุมชนควรเปิดพื้นที่ของกลุ่มแรงงานข้ามชาติในชุมชน เช่น การทำกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมร่วมกับคนในชุมชน การให้ความร่วมมือของแรงงานกับคนในชุมชน หรือ การปฏิบัติ

ตัวตามกฎหมายของชุมชนไม่สร้างปัญหา เป็นต้น นอกจากนี้ การเตรียมการรับมือของภาครัฐและกระบวนการทางกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุม จากการเคลื่อนย้ายทุนข้ามชาติอย่างเสรีนั้น อาจส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่อยู่ในสภาวะเสียเปรียบจากทุนข้ามพรมแดน ในลักษณะการครอบงำเศรษฐกิจท้องถิ่น ภายใต้รูปแบบธุรกิจลักษณะตัวแทน (Nominee)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบ จากการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติและการปรับตัวของชุมชน หลังจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตามนโยบายสนับสนุนการเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาชุดโครงการวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณิดา ปิงเมือง ซึ่งได้ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวก ในการติดต่อกับหน่วยงานราชการและชุมชนในพื้นที่ ขอขอบคุณ ผู้ร่วมวิจัย ดร.ศศิพัชร์ เมฆรา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตัวแทนภาคประชาสังคม ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเวียงเชียงแสน ที่ร่วมกันเรียนรู้ จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในการทำวิจัยครั้งนี้

References

- Bureau of Strategic Planning and Development Area Office, the National Economic and Social Development. (2016). *Khēt phatthanā sētthakit phisēt chāidān*. (In Thai) [The Border Special Economic Development Zone]. Bangkok: 21 Century Co., Ltd.
- Chalamwong, Y. et al. (2016). *Khrōngkān suksā wičajai khwām tōngkān rāengngān nai hā khēt phatthanā sētthakit phisēt nai hā pī khāng nā* (*Phō.Sō. sōngphanhārōihoksip - sōngphanhārōihok sipsī*) *phūa rōng rāpprachākhom 'Āsīan*. (In Thai) [The Study of Demand for Labor in Special Economic Zones in the next five years (B.E. 2060-2564) in connection with ASEAN Community]. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Labour.
- Daoruang, P. (2002). *Nāethāng kānphatthanā mūang chāidān: kōraṇī suksā mūang chīang sēn chāngwat chīang rāi*. (In Thai) [Development guidelines for border towns: a case study of Chiang Saen, Chiang Rai Province]. M.U.R.P Thesis (Urban Design). Bangkok: Architecture, Chulalongkorn University.
- Duangamphi, A. (2012). *Khōsanōenāe chōeng nayōbāi tō kānchāt kān rāengngān khām chāt nai khēt sēt kit phisēt 'amphō mēsōt chāngwat Tāk*. (In Thai) [Policy recommendation to management of migrant workers in special economic zone at Mae Sod District, Tak province]. M.P.A thesis (Public Policy). Phitsanulok: Graduate school, Naresuan University.

- Ganjanapan, A. (2017). *Phahu sangkhom kap prachākhom 'Āsīan nai phūnthī khwāmṛū mān utsayawitthayā khon sāmān chetsip pī 'ānan kānchana phan. (In Thai) [Multicultural Society with ASEAN Community in Knowledge space Anthropological common people: 70 Years Anan Ganjanapan]*. Chiang Mai: Department of Sociology. Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Hongskailers, P. (2007). *Sangkhomwitthayā kānmūang kān pokkhrōng. (In Thai). [Political Sociology]*. 2nd ed. Bangkok: Odeon Store.
- Jangkhum, J. (2012). *Phonkrathop kān khlūanyāi rāengngān sērī 'Āsīan thī mī tō kānkhā rawāng prathēt khōng prathēt Thai. (In Thai) [The impact of the ASEAN labor free movement on international trade of Thailand]*. M.Ec. Thesis (Economic). Bangkok: Graduate school, Kasetsart University.
- Laungarramsri, P. (2018). *Lang khēt sētthakit phisēt. (In Thai) [After the Special Economic Zone]*. Chiang Mai: Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Lertdhamtewe, P. et al. (2018). *Kānphatthanā khēt sētthakit phisēt tām nāothāng khōng 'Āsīan. (In Thai) [The SEZs development in accordance with the ASEAN guideline]*. Bangkok: The secretariat of the House of Representatives.
- One Stop Service, Chiang Rai Center. (2016). *Khūmŭṇak longthun khēt phatthanā sētthakit phisēt chīang rāi. (In Thai) [A Guide to investment in the special Economic Development Zones for Chiang Rai province]*. Chiang Rai: One Stop Service Center.

- Prasunin, J. (2017). Community Strategic Plan for the Special Economic Zone and Areas for Sustainable Tourism in Wiang Chiang Saen Municipality. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajaphat University*, 9(1), 32-46.
- Punkong, W. (2014). *Khēt sētthakit phisēt bōriwēn phūnthī chāidāen phūa rōng rap. (In Thai) [The Special Economic Zone in the border area is to support the AEC]*. Bangkokbiznewspaper, p. 1.
- Rodunal, P. (2008). *Chīwit rāengngān khām chāt nai chumchon Thai: Kōranī suksā rāengngān sanchāt Phamā nai chumchon tam bon khōk khām ‘amphōe mūang changwat samut sākōn. (In Thai) [Migrant worker lives in Thai rural community: The case study of migrant workers from Myanmar in Khokkham Sub-district, Mueang District, Samut Sakhon Province]*. M.A Thesis (Rural study and development). Bangkok: Graduate Volunteer center, Thammasat University.
- Sangkaman, S. et al. (2012). *Kāntē rī yomkān rōng rap kān khūanyāi khōngrāengngān sū kān pen prachākhom ‘Āsīan. (In Thai) [Preparation forFlow of Labor in the ASEAN Community]*. Bangkok: Ministry of Labour.
- School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University. (2015). *Kān prachum chōeng patibatkān phūa phatthanā chōt wičiai chōeng phūnthī sip’et Karakadākhom sōngphanhārōihāsippāet Na hōng prachumthē tbān tambon wīang chīa sēn ‘amphōe chīang sēn chang-wat chīang rāi.*

- (In Thai) [A workshop for research topic on July 11, 2014 at Wiang Chiang Saen Municipality room, Chiang Saen District Chiang Rai province. School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University]. Chiang Rai: School of Social Science, Chiang Rai Rajaphat University.
- Sengchanh, S. (2013). *Kānphatthanā chāidāen kān 'op yok yōkyāi lāe kān prap tūa nai khēt sētthakit phisēt kōranī suksā mūbān kwān mūrang ton-phung khwāeng bō kēo SōPōPō. Lāo.* (In Thai) [Border development, resettlement and adaptation in a special economic zone: a case study of Khuan Village, Tonpheung District, Bo Kaeo Province in Lao PDR]. M.A. Thesis (Sustainable Development). Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University.
- Setthajit, R. (2015). *Mahāwitthayālai rapchai sangkhom nai bōribot thotsawat thī yīsip'et: Phayao mōdēn.* (In Thai) [Engagement University in The 21st century: Phayao Model]. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Wattanakorn, P. (2013). *Phonkrathop kān khūanyāi rāengngān sērī 'Āsīan thī mī tō kānkhā rawāng prathēt khōng prathēt Thai.* (In Thai) [The impact of intra-ASEAN labor migration on economic growth of Thailand]. M.Ec. Thesis (Economic). Bangkok: Graduate School, Kasetsart University.
- Yarnasarn, S. (2010). *Phūmisāt 'Ēchīa tawan'ōk chīang tai.* (In Thai) [Geography of Southeast Asia]. Chiang Mai: Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.

Citizen Journalists ThaiPBS. (2010). *Sathānakān dān sukkhaphāp khong rāengān khām chāt 'amphōe chāng sēn lang pōet khēt kānkā sēr Thai - Čhīn*. (In Thai) [*Health situation of a Transnational Labour Mobility in ChiangSean area after opened The Thai-China Free Trade Area agreement*].

Retrieved from <http://www.citizenthaipbs.net/node/999>

Thai PBS. (2015). *Chaptā sēnthāng patirūp: nayōbāi khēt sēthakit phisēt yuk khotcha*. (In Thai) [*Catch up with the NCPO's economic reforms*]. Retrieved from <http://program.thaipbs.or.th/newsprogram/article/688891.ece?episodeID=718240>

The Secretariat of the House of Representatives. (2014). *Khēt phūnthī sēthakit phūnthī phisēt chāidān kap kān rōng rap AEC*. (In Thai) [*The Special Economic Zones in order to support of ASEAN Economic Community: (AEC)*]. Retrieved from <http://library2.Parliament.go.th/giventake/content.../nrc2557article10.pdf>